

ПРИПРЕМА ЗА ИЗВОЂЕЊЕ ЧАСА

Географија, осми разред

Разред: 8/_____

Редни број часа: 1.

Наставна тема: Увод

Наставна јединица: Увод у програмске садржаје. Симболи Републике Србије.

Циљ часа: упознавање ученика с програмом рада за предстојећу школску годину, прибором за рад, начинима оцењивања и начинима ефикасног учења; подсећање на симболе Републике Србије.

Задаци часа

Образовни:

- упознати ученике са садржајем наставе географије у осмом разреду;
- објаснити како да ефикасно савладају градиво;
- објаснити како да напишу реферат или ураде презентацију;
- истаћи значај изучавања националне географије;
- представити симболе Републике Србије.

Функционални:

- развијање логичког мишљења;
- развијање вештине комуникације;
- истицање применљивости географских знања у пракси;
- истицање значаја националних симбола.

Васпитни:

- побуђивање интересовања и радозналости;
- истицање значаја реда и планирања, радних навика (редовно доношење прибора, учење) као битног елемента успеха у свакој активности.

Кључни појмови: национална географија, симболи државе.

Тип часа: обрада.

Метод рада: монолошки, дијалошки, демонстративни, рад на тексту.

Облик рада: фронтални.

Активности наставника: упознаје ученике, подсећа, објашњава, најављује, показује, истиче, дефинише, чита, мотивише.

Активности ученика: слушају, повезују, постављају питања, показују на карти, попуњавају табелу, закључују.

Наставна средства: зидна карта Србије, рачунар или музички плејер.

Стандарди: /

Корелација: историја (симболи Републике Србије), музичка култура (слушање химне Републике Србије).

МОГУЋИ ТОК ЧАСА

Уводни део часа (5 минута)

- Наставник пита која знања су ученици стекли из географије у претходним разредима основне школе.
- Ученици се јављају и одговарају.
- Наставник истиче циљ часа и записује на табли.

Главни део часа (35 минута)

Активности наставника:

- упознаје ученике с наставним програмом за осми разред (наставне теме), подсећа их на већ устаљене захтеве за рад на часу (уџбеник, радна свеска или нема карта, свеска, карта Србије); с начинима провере знања (усмени одговори, рад на часу, домаћи задаци, радне свеске или неме карте, семинарски, пројекти, контролни задаци, петнаестоминутна писмена провера знања);
- најављује иницијални тест, и истиче његову сврху и објашњава процедуру;
- истиче правила за израду реферата, и даје ученицима лист са предложеним темама и објашњава како га попунити (Прилог 2);
- објашњава структуру уџбеника и како га користити;
- истиче значај основног образовања за даље школовање и живот;
- помоћу слика из књиге обрађује симболе Републике Србије и њихов значај и место у идентитету сваког народа; даје позитивне примере из ближе и даље историје о односу према симболима Републике Србије;
- дефинише појам химне: „Химна је свечана песма која мелодијом и текстом буди осећања поноса и родољубља”;
- чита извод из Закона о изгледу и употреби грба, заставе и химне Републике Србије (Прилог 1);
- објашњава како се поступа када се слуша химна Србије и химна било које државе; стоји се у ставу мирно и на тај начин се исказује поштовање према држави; тако се поступа када се слуша химна било које државе; по завршетку интонирања химне се не аплаудира;
- покреће рачунар и ученици слушају химну Републике Србије;
- помоћу карте света подсетити ученике на поједине појмове из претходних разреда: географска ширина и географска дужина, континенти и океани, стране света, Васко да Гама, Кристифор Колумбо, Фернандо Магелан;
- мотивише ученике да излазе пред карту; охрабрује их да могу, да су то већ урадили и доказали да могу, или да треба да покушају да ураде и нешто за што нису сигурни да могу, да није страшно погрешити.

Активности ученика:

- слушају уводно излагање наставника;
- постављају питања о иницијалном тесту;
- постављају питања о темама за реферат;
- попуњавају табелу за реферат;

МОГУЋИ ТОК ЧАСА

- слушају предавање о симболима Републике Србије и размишљају о њиховом значају кроз историју све до данашњих дана;
- слушају химну Републике Србије и исказују поштовање стојећи мирно;
- показују на зидној карти света путеве којима су прошли Васко да Гама, Кристифор Колумбо и Фернандо Магелан;
- одређују на карти света географску ширину и географску дужину Африке и Аустралије;
- повезују одраније познате чињенице са новим знањима стеченим на часу и изводе закључке чију тачност проверавају током часа кроз дијалог и/или расправу.

Завршни део часа (5 минута)

- Наставник анализира рад на првом часу.
- Подсећа ученике на иницијални тест.

Изглед табле

УВОД У ПРОГРАМСКЕ САДРЖАЈЕ СИМБОЛИ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Оцењивање

Начин рада

Теме

Реферати

Иницијални тест

Симболи Републике Србије – државна застава, грб, химна

Појмови: географска ширина и географска дужина, континенти, порекло назива континената, океани, стране света

Васко да Гама, Кристифор Колумбо, Фернандо Магелан

Материјал за припрему наставника:

- уџбеник Географија за 8. разред;
- приручник.

Белешке о часу:

ДОДАТНИ САДРЖАЈИ

Прилог 1

Правила о извођењу химне Републике Србије

Члан 37.

Химна Републике Србије изводи се: свирањем, певањем или и свирањем и певањем.

У тексту и мелодији химне Републике Србије не могу се приликом извођења вршити никакве измене.

Изузетно, могу се изводити само прве две строфе химне Републике Србије, у складу са прописом Владе из члана 39. овог закона.

Члан 38.

Химна Републике Србије изводи се уз одавање уобичајене почасте свих присутних (устајање, поздрављање и др.).

Ако се химна Републике Србије изводи у Републици Србији заједно са химном стране државе или свечаном песмом међународне организације, изводи се прво химна стране државе или свечана песма међународне организације, а затим химна Републике Србије.

ДОДАТНИ САДРЖАЈИ

Прилог 2

Предлог тема за реферат или презентацију. Разред 8, одељење ____

Р. бр. часа наст. јед.	Презиме и име ученика	Предложена тема	Тема коју предлаже ученик	Време (месец)
3.		Пловни систем Дунав–Мајна–Рајна		IX
4.		Вулкански облици рељефа у Србији		IX
5.		Делиблатска пешчара		IX
7.		Стиг и Браничево		IX
8.		Ђавоља варош		IX
10.		Кањон реке Увац		X
11.		Шумадија		X
13.		Леднички облици рељефа у Србији		X
14.		Руговска клисура		X
16.		Ресавска пећина		X
19.		Кошава		XI
20.		Клима Пештерске висоравни		XI
22.		Река Дрина		XI
23.		Река Мируша		XI
25.		Палићко језеро		XI
26.		Сијаринска бања		XI
28.		Црница		XII
29.		Моруна		XII
31.		Водопади Србије		XII
32.		Голија – специјални резерват природе		XII
34.		Демографски проблеми држава у транзицији		I

ДОДАТНИ САДРЖАЈИ

Р. бр. часа наст. јед.	Презиме и име ученика	Предложена тема	Тема коју предлаже ученик	Време (месец)
35.		Сезонске и дневне миграције у Србији		I
36.		Мењање националног састава становништва на Косову и Метохији у 20. веку и последице		I
38.		Шар-планинске жупе: Гора, Средска и Опоље		I
40.		Нестајање села у Србији		II
41.		Београд – главни град		II
43.		Шта је транзиција?		II
44.		Употреба пестицида у пољопривреди на примеру ДДТ-ја и последице		II
46.		Органска производња хране – појам и перспективе		II
47.		Козарство у Србији на примеру изабране фарме		III
48.		Шуме Шумадије почетком 19. века и данас		III
50.		Експлоатација злата на Пеку у 20. веку		III
51.		Изградња хидроелектране Ђердап и утицај на природу и људе		III
53.		Пиротски ћилими		III
54.		Значај канала Дунав–Тиса–Дунав		III
56.		Производња и извоз малина		IV
57.		Сеоски туризам у Србији на примеру из локалне средине		IV
59.		Тема о природним одликама завичаја		IV
60.		Тема о друштвено-економским одликама завичаја		IV
62.		Миграције на простору СФРЈ од 1991. до 1995. године		V
63.		Емиграција из Србије од 1991. године		V
65.		УН–Уницеф, Конвенција о правима детета, изабрани делови		V
66.		Покрет несврстаних, оснивање и историја		V

ПРИПРЕМА ЗА ИЗВОЂЕЊЕ ЧАСА

Географија, осми разред

Разред: 8/_____

Редни број часа: 2.

Наставна тема: Географски положај, границе и величина Републике Србије

Наставна јединица: Географски положај, границе и величина Републике Србије

Циљ часа: подсећање на већ стечена знања о географском положају Србије, упућивање на наставну јединицу и проширивање знања.

Задаци часа

Образовни:

- утврдити ниво већ стечених знања о наставној јединици;
- усвајање нових знања о географском положају, границама и величини Републике Србије.

Функционални:

- развијање логичког мишљења;
- развијање вештине комуникације.

Васпитни:

- побуђивање интересовања и радозналости ученика;
- развијање позитивног односа према природи.

Кључни појмови: географски положај, Коридор 10, Коридор 7, границе, гранични прелази, етничке границе, величина Србије, иницијални тест.

Тип часа: обрада.

Метод рада: монолошки, дијалошки, демонстративни, рад на тексту, писмени радови.

Облик рада: фронтални, индивидуални.

Активности наставника: подсећа, истиче, записује, показује, објашњава, поставља питања, задаје задатке, усмерава.

Активности ученика: слушају, питају, одговарају на питања, показују на карти, читају дискутују, записују, повезују и закључују.

Наставна средства: глобус, зидна карта света, зидна карта Европе, зидна карта Србије.

Стандарди: ГЕ 1.1.3, ГЕ 1.4.1, ГЕ 2.1.1, ГЕ 2.1.2, ГЕ 2.1.3, ГЕ 3.1.1.

Корелација: историја (значај положаја Србије кроз историју, мењање површине Србије кроз историју), природа и друштво (положај Републике Србије), географија за 6. разред (Република Србија).

МОГУЋИ ТОК ЧАСА

Уводни део часа (5 минута)

- Наставник истиче циљ часа и записује на табли.
- Наставник подсећа ученике да су кроз предмет Познавање природе и друштва у 4. разреду и из географије у 6. разреду учили ову тематику и наглашава значај положаја конкретног географског простора за његово проучавање.
- Ученици се присећају знања која су им представљена у 4. и 6. разреду о положају, границама и величини Србије.

Главни део часа (39 минута)

Активности наставника:

- показује положај Србије: на глобусу, зидној карти света, зидној карти Европе;
- усмерава ученике да погледају карте у уџбенику на којима је приказан положај Србије (уџбеник 14, 15, и 16. страна) и табелу у којој су представљене крајње тачке Србије и њихова географска ширина и географска дужина (уџбеник 15. страна) из књиге и да се јављају и описују положај и математичко-географски положај;
- објашњава остале особине положаја Србије;
- објашњава појам коридора и који су фактори утицали на изградњу Коридора 10 на Балканском полуострву или зашто Загреб и Скопље нису повезани по најкраћој путањи, већ преко Београда;
- објашњава појам и значај Коридора 7 за Србију;
- прича о границама: ученици показују на карти са којим државама се граничи Србија;
- објашњава појам етничка граница;
- поставља питање ученицима какве су природне границе;
- објашњава промену површине Србије кроз историју;
- дели ученицима иницијални тест који раде 15 минута.

Активности ученика:

- слушају излагање наставника и одговарају на његова питања;
- постављају питања о деловима лекције које нису разумели;
- показују на глобусу почетни меридијан и паралелу и положај Србије у односу на њих;
- показују на зидним картама света, Европе и Србије положај Србије;
- одређују на зидној карти Србије географску ширину и географску дужину Србије и показују коридоре 7 и 10;
- записују најбитније информације које наставник диктира и/или пише на табли;
- повезују градиво 4. и 6. разреда где су већ делимично учили ову тематику са градивом наставне јединице у 8. разреду;
- изводе закључке о специфичностима, предностима и манама географског положаја Србије;
- решавају задатке из иницијалног теста.

Завршни део часа (1 минут)

- Ученици враћају иницијалне тестове.

МОГУЋИ ТОК ЧАСА

Изглед табле

ГЕОГРАФСКИ ПОЛОЖАЈ, ГРАНИЦЕ И ВЕЛИЧИНА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

ПОЛОЖАЈ

- математичко-географски
- физичко-географски
- саобраћајни – Коридор 10 и Коридор 7

ГРАНИЦЕ

- 8 суседних држава
- границе нису етничке
- природне границе – Дунав, Дрина, Стара планина, Шар-планина

ПОВРШИНА

- 88.502 km²

НАПОМЕНА

Текст са табле може се поделити по слајдовима и уз фотографије представити у виду презентације. У том случају, писање на табли се редукује, а ученицима се може дати и одштампан материјал (с једног листа А4 материјал за четири ученика). Добијени материјал ученици могу да залепе у свеску испод наслова лекције.

Иницијалном тесту треба да претходи објашњење наставника да суштина овог теста није само у процењивању знања ученика већ и у добијању информација које градиво није у довољној мери усвојено и на чему треба додатно радити у наступајућој школској години.

Материјал за припрему наставника:

- уџбеник Географија за 8. разред;
- приручник;
- постер Екстремне тачке Србије.

Белешке о часу:

ПРИПРЕМА ЗА ИЗВОЂЕЊЕ ЧАСА

Географија, осми разред

Разред: 8/ _____

Редни број часа: 3.

Наставна тема: Географски положај, границе и величина Републике Србије

Наставна јединица: Географски положај, границе и величина Републике Србије

Циљ часа: утврђивање степена усвојености знања о наставној јединици; анализирање резултата иницијалног теста.

Задаци часа

Образовни:

- утврдити у којој су мери ученици усвојили знања о наставној јединици;
- схватити повезаност природних одлика (рељеф) и развоја привреде (саобраћај);
- анализирати степен усвојености основних географских знања – иницијални тест.

Функционални:

- развијање вештине сналажења на географској карти;
- развијање способности сналажења у уџбенику и проналажења потребних информација;
- развијање вештине комуникације.

Васпитни:

- развијање љубави према домовини;
- развијање свести о значају очувања националне територије;
- ширење знања из географије као елемената опште културе појединца;
- развијање толеранције и разумевања према другим народима и културама.

Кључни појмови: географски положај, Коридор 10, Коридор 7, границе, гранични прелази, етничке границе, величина Србије.

Тип часа: утврђивање.

Метод рада: монолошки, дијалошки, демонстративни, рад на тексту, писмени радови.

Облик рада: фронтални, индивидуални.

Активност наставника: дели тестове, одговара на питања, анализира, истиче, чита, диктира, дели задатке, даје упутства, објашњава, похваљује.

Активности ученика: слушају, постављају питања, разговарају, посматрају, решавају, закључују, записују.

Наставна средства: карта света и Европе, карта Србије, нема карта.

Стандарди: ГЕ 1.1.3, ГЕ 1.4.1, ГЕ 2.1.1, ГЕ 2.1.2, ГЕ 2.1.3, ГЕ 3.1.1.

Корелација: /

МОГУЋИ ТОК ЧАСА

Уводни део часа (10 минута)

- Наставник дели иницијалне тестове. Чита питања са иницијалног теста, ученици се јављају и одговарају на њих. Износи анализу иницијалног теста по задацима.
- Ученици разговарају са наставником о задацима из иницијалног теста и знању које би било добро да понесу из географије из основне школе, а која им, сем ширине погледа на свет, даје и потребне информације за квалификациони испит за упис у средњу школу.
- Ученици враћају иницијалне тестове и узимају неме карте.
- Наставник истиче циљ часа и записује на табли.

Главни део часа (30 минута)

Активности наставника:

- диктира или дели ученицима папире са задацима за нему карту (Прилог 3);
- док ученици раде нему карту, наставник даје упутства и објашњења; обилази ученике и помаже им при раду;
- док ученици раде нему карту, црта на табли табелу граничних прелаза за домаћи задатак.

Активности ученика:

- слушају питања из иницијалног теста која чита наставник;
- слушају излагање и објашњења наставника;
- постављају питања о иницијалном тесту;
- посматрају објашњења наставника на зидној карти Србије;
- уз помоћ уџбеника и физичко-географске карте Србије решавају питања у некој карти Србије;
- слушају објашњења наставника за домаћи задатак;
- размишљају и постављају питања о нејасним местима или објашњењима;
- разговарају са наставником о темама које су на директан или индиректан начин у складу са наставном темом;
- доносе закључке на основу стечених и доступних чињеница о наставној јединици, о улози географије у општој култури и значају за стицање целовитог погледа на свет.

Завршни део часа (5 минута)

- Ученици преписују табелу са табле.
- Наставник даје упутства за попуњавање табеле – Помоћу карте са 18. стране у уџбенику попуни табелу.

МОГУЋИ ТОК ЧАСА

Изглед табле

ГЕОГРАФСКИ ПОЛОЖАЈ, ГРАНИЦЕ И ВЕЛИЧИНА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ

Питања за нему карту:

1. Упиши државе са којима граничи Србија.
2. Обележи крајње тачке Србије и упиши за најсевернију и најјужнију географску ширину, а за најзападнију и најисточнију географску дужину.
3. Помоћу карте из уџбеника са 15. стране учртај трасу Коридора 10 кроз Србију и градове који се налазе на њему.
4. Учртај трасу Коридора 7 кроз Србију.
5. Подебљај природне границе Србије са суседним државама и упиши географске објекте који чине ту границу.

Државе са којима се граничи Србија и гранични прелази – карта из уџбеника 18. стр.

Држава	Гранични прелази
Мађарска	
Румунија	
Бугарска	
Македонија	
Албанија	
Црна Гора	
Босна и Херцеговина	
Хрватска	

Материјал за припрему наставника:

- уџбеник Географија за 8. разред;
- приручник.

Белешке о часу:

Прилог 3

Положај, величина и границе Републике Србије

1. Упиши државе са којима граничи Србија.
2. Обележи крајње тачке Србије и упиши за најсевернију и најјужнију географску ширину, а за најзападнију и најисточнију географску дужину
3. Помоћу карте из уџбеника са 15. стране уцртај трасу Коридора 10 кроз Србију и градове који се налазе на њему.
4. Уцртај трасу Коридора 7 кроз Србију.
5. Подебљај природне границе Србије са суседним државама и упиши географске објекте који чине ту границу.

Прилог 4

Табела држава са којима граничи Србија и граничних прелаза

Држава	Гранични прелази
Мађарска	Бачки Брег, Келебија, Бачки Виногради, Хоргош, Ћала
Румунија	Наково, Српска Црња, Јаша Томић, Ватин, Калуђерово, Караташ, Прахово
Бугарска	Мокрање, Вршка чука, Градина, Стрезимировци, Рибарци
Македонија	Прохор Пчињски, Прешево, Ђенерал Јанковић, Глобочица
Албанија	Врбница, Ћафа Прушит
Црна Гора	Чакор, Мехов крш, Гостун, Јабука
Босна и Херцеговина	Увац, Котроман, Бајина Башта, Љубовија, Мали Зворник, Трбушница, Бадовинци, Сремска Рача, Јамена
Хрватска	Батровци, Сот, Бачка Паланка, Богојево, Бездан

ПРИПРЕМА ЗА ИЗВОЂЕЊЕ ЧАСА

Географија, осми разред

Разред: 8/ _____

Редни број часа: 4.

Наставна тема: Природне одлике

Наставна јединица: Постанак и територијални распоред главних рељефних целина

Циљ часа: представљање процеса који су утицали на стварање и обликовање рељефа Србије и поделе Србије на природне целине.

Задаци часа

Образовни:

- упознати ученике са деловањем унутрашњих сила на стварање рељефа Србије;
- подсетити ученике на деловање спољашњих сила – ерозије и на облике које стварају у рељефу;
- упознати ученике са регионалном поделом Србије.

Функционални:

- развијање способности активног слушања;
- развијање вештине сналажења на карти.

Васпитни:

- развијање интересовања и радозналости ученика;
- упознавање природних лепота Србије.

Кључни појмови: тектонски покрети, литосферне плоче, ерозије, регије, панонска и планинска рељефна област.

Тип часа: обрада.

Метод рада: монолошки, дијалогски, демонстративни, рад на тексту.

Облик рада: фронтални, индивидуални.

Активности наставника: задаје задатак, обавештава, дели припремљен текст, истиче, објашњава, записује, показује, поставља питања, наводи, дефинише, мотивише, подсећа, оцењује, образлаже.

Активности ученика: играју се, слушају, питају, дају одговоре на питања, читају, разговарају, описују, закључују описују одлике стена помоћу чула додира, размишљају, повезују, закључују.

Наставна средства: карта света, карта Србије, карта Европе, приручна наставна средства (примерци стена – ерозије, песак, лес), припремљен текст.

Стандарди: ГЕ 1.2.3, ГЕ 1.4.1, ГЕ 2.2.2, ГЕ 3.4.1.

Корелација: географија 5. разред (настанак и обликовање рељефа Земљине површине)

МОГУЋИ ТОК ЧАСА

Уводни део часа (10 минута)

- Уколико је могуће, наставник пре часа поставља стене обликоване поједином врстом ерозије (ледничка, абразија и крашка) у кутије са отвором тако да се стене не могу видети, већ само опипати. Наставник је присутан и ученици разговарају о постављеним стварима, чему то све служи и сл. Ученици могу да ставе руку у кутију и опипају шта се налази у њима, али не смеју да изваде стену напоље. Разговарају о сензацијама које доживљавају док опипавају стене. Наставник настоји да сви ученици додирну стене у кутијама.
- Кутије су нумерисане бројевима.
- Наставник обавештава ученике да ће свеске са домаћим задацима предати на крају часа.
- Наставник дели ученицима припремљен текст са дефиницијама појединих врста ерозије и њиховим облицима (Прилог 5). Ученици треба да га залепе у свеску.
- Истиче циљ часа и записује назив наставне јединице на табли.

Главни део часа (30 минута)

Активности наставника:

- поставља питања ученицима која их наводе да се сете шта су учили у 5. разреду о настанку континената, литосферним плочама, кретању литосферних плоча, настанку рељефа и ерозијама;
- подстиче ученике да се јављају и наводе чега се све сећају, усмерава их да се сете што више градива;
- на зидној карти света и Европе објашњава ученицима формирање рељефа Европе и стварање планинских система и Панонске низије на простору Србије; на крају прелази на зидну карту Србије и издваја део који се односи на настанак рељефа на простору наше државе;
- наводи вулканске облике рељефа у Србији и показује њихов положај на карти;
- ученик чита реферат „Вулкански облици рељефа у Србији”;
- подсећа ученике на регије Европе и њихове разлике, поставља питање: *Шта је реија?*;
- дефинише регионалну поделу Србије и записује је на табли;
- објашњава утицај спољашњих сила на обликовање рељефа; показује стене које су обликоване ледничком ерозијом, крашком ерозијом и абразијом; показује песак и лес;
- или реализује игру помоћу кутија и стена; у оба случаја ученици уочавају разлике између стене настале од једне од три наведене врсте ерозије;
- наводи примере појединих ерозивних облика и показује њихов положај на карти Србије;
- током предавања поставља питања и ангажује ученике да активно слушају и покушавају да одговарају на питања;
- подстиче ученике да постављају питања посебно о ерозивним облицима које су видели (Ђавоља варош, Делиблатска пешчара, Овчарско-кабларска клисура, Ђердапска клисура, меандри на Увцу, Ресавска пећина, Обедска бара...);

МОГУЋИ ТОК ЧАСА

- мотивише их да износе своја запажања о локалитетима на којима су били;
- поставља потпитања да би утврдио степен усвојености знања;
- током часа наставник оцењује поједине одговоре и активност ученика.

Активности ученика:

- играју се са стенама пре часа, додирују их, коментаришу, описују;
- одговарају на питања наставника;
- разговарају о настанку рељефа, ерозијама, ерозивним облицима;
- показују на зидној карти Европе регије Европе и описују опште одлике сваке од њих;
- описују шта су доживели кад су додиривали стене; наводе разлике између стена;
- размишљају и постављају питања о нејасним местима или објашњењима;
- разговарају са наставником о темама које су у складу са наставном темом на директан или индиректан начин;
- повезују знања о настанку рељефа и ерозијама које су учили у 5. разреду са наставном јединицом која се обрађује;
- одговарају на питања наставника;
- посматрају наставникову припрему за час (кутије) и постављају питања, слушају предавање наставника, разговарају, описују, закључују;
- ученик чита реферат „Вулкански облици рељефа у Србији”.

Завршни део часа (5 минута)

- Наставник чита оцене које су ученици добили из активности на часу и образлаже их.
- Ученици постављају питања о лекцији, оцењивању или о асоцијацијама које су се јавиле током часа без обзира на то да ли су у директној вези са наставном јединицом.
- Ученици предају свеске да би наставник оценио домаћи задатак.

МОГУЋИ ТОК ЧАСА

Изглед табле

ПОСТАНАК И ТЕРИТОРИЈАЛНИ РАСПОРЕД ГЛАВНИХ РЕЉЕФНИХ ЦЕЛИНА

Панонска област

- Панонска низија
- Јужни обод Панонске низије

Планинска област

- Српско-македонска маса
- Динариди
- Централни Динариди: Старовлашко-рашке планине, Проклетијске планине
- Унутрашњи Динариди: Копаоничке, Шумадијске и Ваљевско-подрињске планине
- Шарске планине
- Косовска и Метохијска котлина
- Карпатске и Балканске планине

НАПОМЕНА

У картонске кутије ставити по једну стену обликовану ледничком, крашком ерозијом и абразијом. На кутији направити отвор тако да се може ставити рука, али да се не види стена. Ученик опипава стену и уочава њене карактеристике (обла, оштра, храпава, са жлебовима, са ситним удубљењима, хладна, тешка, крива...). По неколико ученика на наведени начин описује стену, карактеристике записујемо на табли и на тај начин се уочавају разлике између стена насталих поједином ерозијом. Након тога извадити стене из кутије и сваку стену ставити испод одлика које су ученици навели о њој. Ученици у погодно време могу да приђу и погледају стене које су описивали без коришћења чула вида и да их држе у руци, одмеравају и уочавају њихове одлике.

Материјал за припрему наставника:

- уџбеник Географија за 8. разред;
- приручник.

Белешке о часу:

Ерозија и акумулација

ЕРОЗИЈА је процес разарања и одношења земљишта и стеновите подлоге, а **АКУМУЛАЦИЈА** је процес нагомилавања и таложења разореног и однесеног материјала.

ВРСТЕ ЕРОЗИЈА

1. **ДЕНУДАЦИЈА** представља процес спирања и одношења површинског слоја земљишта и огољавања стеновите подлоге. Интензитет денудације зависи од количине падавина, нагиба терена и вегетације.
2. **ФЛУВИЈАЛНА ИЛИ РЕЧНА ЕРОЗИЈА** је процес при коме река обликује рељеф. Акумулативни облици флувијалне ерозије су **алувијалне равни, делте, речна острва – аде**. Ерозивни облици које ствара река су **речно корито, речна долина. Кањони и клисуре** су речне долине стрмих страна које настају у планинским пределима, док речне долине у низијима имају благо нагнуте стране и широко дно. Пошто реке у низијама спорије теку, због малог нагиба терена оне стварају **меандре**.
3. **АБРАЗИЈА** – процес обликовања рељефа радом таласа на морима и језерима. Таласи својом снагом непрекидно мењају рељеф обала и померају је на рачун копна. **Клиф** је један од облика које таласи стварају у рељефу обале.
4. **ЕОЛСКА ЕРОЗИЈА** је процес обликовања рељефа радом ветра. Најизраженији утицај ветра на рељеф је у пустињама и пределима који су изграђени од песка и леса. Облик у рељефу – **пешчане дине**.
5. **ГЛАЦИЈАЛНА ИЛИ ЛЕДНИЧКА ЕРОЗИЈА** је процес при коме ледници обликују рељеф. Ледници су велике ледене реке које су за време леденог доба прекривале велик део Европе, а које данас налазимо на планинама изнад снежне границе. Ледник се формира у удубљењу на планинама које називамо **цирк**. Док се спушта, „тече” низ планину, ствара корито кроз које тече ледник, то јест **леднички валов**. Материјал који ледник носи (испред себе, испод и са стране) зове се **моренски материјал**.
6. **КРАШКА ЕРОЗИЈА** је процес растварања кречњака под утицајем воде. Кречњак је седиментна стена настала у плитким морима и језерима таложењем остатака живог света (љуштура и скелета који се састоје од калцијум-карбоната). Вода раствара кречњачку стену и ствара:
  - а) **Површинске** облике крашке ерозије – **шкрапе, вртаче, увале и крашка поља**
  - б) **Подземне** облике крашке ерозије – **пећине и јаме**.

ПРИПРЕМА ЗА ИЗВОЂЕЊЕ ЧАСА

Географија, осми разред

Разред: 8/_____

Редни број часа: 5.

Наставна тема: Природне одлике

Наставна јединица: Панонска низија

Циљ часа: упознавање са положајем, настанком и карактеристикама рељефа Панонске низије.

Задаци часа:

Образовни:

- усвојити знања о настанку Панонске низије и формирању облика рељефа у њој;
- научити просторни распоред појединих рељефних облика у Панонској низији.

Функционални:

- развијање логичког мишљења (настанак пешчара и лесних заравни);
- развијање вештине уочавања и закључивања;
- развијање способности уочавања основних својстава објеката, појава и процеса, њихове повезаности и условљености.

Васпитни:

- развијање интересовања и радозналости ученика;
- развијање вештине комуникације.

Кључни појмови: Панонско море, лесне заравни, пешчаре, ниске планине, алувијалне равни.

Тип часа: обрада.

Метод рада: монолошки, дијалошки, демонстративни, рад на тексту, писмени радови, илустративна.

Облик рада: фронтални, индивидуални.

Активности наставника: дели ученицима свеске са оцењеним домаћим задацима, образлаже, објашњава, истиче, усмерава, записује, поставља питања, показује, подсећа, подстиче, оцењује.

Активности ученика: слушају, записују, разговарају, читају, питају, проналазе, повезују, закључују, цртају.

Наставна средства: зидна карта Србије, зидна карта Европе, приручна наставна средства (песак, лес).

Стандарди: ГЕ 1.1.3, ГЕ 2.2.2, ГЕ 2.4.1, ГЕ 3.1.1.

Корелација: /

МОГУЋИ ТОК ЧАСА

Уводни део часа (5 минута)

- Наставник враћа свеске са оцењеним домаћим задацима (из три оцене у свесци средња оцена се уписује у дневник).
- Истиче циљ часа и пише наслов лекције на табли.
- Наводи ученике да кажу све што знају о Панонској низији (положај, настанак, изглед, место које су посетили, шта су тамо видели).
- Повезује одговоре са лекцијом.

Главни део часа (35 минута)

Активности наставника:

- поставља питање на које се две велике рељефне области дели Србија; на основу чега се те две области разликују (боја на карти – рељеф, клима, биљни и животињски свет, привреда, насеља и др).
- показује на карти регије у оквиру Панонске области и регије Панонске низије у Србији;
- прозива ученика да покажу наведену поделу на зидној карти Србије;
- ученици показују на зидној карти Европе које планине окружују Панонску низију; одговарају на питања: *Како су настале те планине? Шта знамо о настанку Панонске низије? Како знамо да је некад на простору Панонске низије било Панонско море? Где је несјала вода из Панонског мора? Који облик у рељефу је настао отицањем Панонског мора? (настанак Ђердапске клисуре – флувијална ерозија; отицањем Панонског мора реке су усецале своја корита) Како је Фрушка гора утицала на ток Дунава?;*
- предочава поделу низије на Срем, Банат и Бачку и њихове границе;
- издваја облике у рељефу, њихов настанак и карактеристике; подсећа ученике на еолску ерозију, као и на то зашто еолска ерозије не обликује рељеф планинске области; описује настанак Обедске баре од меандра реке Саве; црта скицу меандра на табли;
- наставник подстиче ученике на активно учешће, настоји да они што чешће износе своја запажања о местима на којима су боравили, подсећа ученике на садржај ранијих лекција, подстиче их да увек, када им нешто није јасно, поставе питање, по потреби их усмерава да изаберу право време, да запишу питање ако не могу одмах да га поставе, али да не одустају; примарни циљ сваког часа је мотивисати ученике да буду активни;
- оцењује одговоре и активност ученика на часу.

Активности ученика:

- постављају питања о домаћем задатку и оцени коју су добили;
- разговарају о Панонској низији;
- слушају излагање наставника;
- посматрају објашњења наставника на зидној карти Србије;
- проналазе показане појмове на карти Панонске низије у уџбенику на 28. страни;
- записују најбитније информације о лекцији са табле и које наставник диктира;

МОГУЋИ ТОК ЧАСА

- провлаче руке кроз песак и лес и уочавају разлику између њих; схватају механизам еолске ерозије;
- излазе пред зидну карту Србије и показују поделу и географске појмове из лекције;
- ученик чита реферат „Делиблатска пешчара”;
- описују неке од поменутих локалитета уколико су били тамо;
- цртају скицу изгледа меандра са табле;
- слушају реферат ученика.

Завршни део часа (5 минута)

- Ученици се јављају и показују на зидној карти Србије делове Панонске низије и њихове границе, пешчаре, лесне заравни и планине.
- Наставник чита оцене ученика из рада на часу уз неопходна образложења.

МОГУЋИ ТОК ЧАСА

Изглед табле

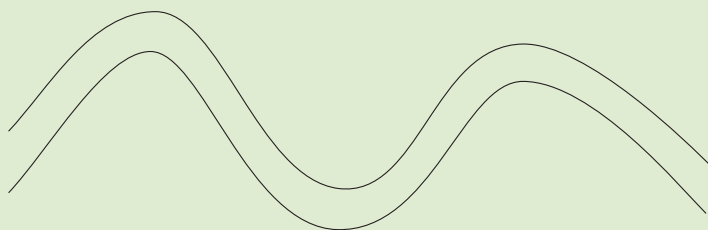
ПАНОНСКИ БАСЕН ПАНОНСКА НИЗИЈА

Настанак

Подела – Срем, Банат и Бачка

Облици у рељефу

- ниске планине: Фрушка гора (Црвени чот, 539 m) и Вршачке планине (Гудурички врх, 641 m)
- лесне заравни: Бачка, Тителска, Сремска, Банатска и Тамишка
- пешчаре: Делиблатска и Бачка
- алувијалне равни

Скица меандра равничарских река

НАПОМЕНА – ПРЕДЛОГ ЗА РАД УЧЕНИКА

На хамеру група ученика може да нацрта карту Србије са највећим рекама и уз помоћ наставника учрта границе, области и регије. Тако урађена карта са називом „Карта регија Србије” се излаже на видно место у учионици и сукцесивно, како обрађујемо поједину регију, ученици из групе који су цртали карту учртавају границе нове регије, уписују њено име у легенду и неколико најмаркантнијих, најзначајнијих, најпознатијих објеката (ерозивни облик, планина, највиши врх, река, град...).

Материјал за припрему наставника:

- уџбеник Географија за 8. разред;
- приручник;
- PowerPoint презентација „Панонска низија”.

Белешке о часу:

МОГУЋИ ТОК ЧАСА

Географија, осми разред

Разред: 8/ _____

Редни број часа: 6.

Наставна тема: Природне одлике

Наставна јединица: Постанак и територијални распоред главних рељефних целина. Панонска низија

Циљ часа: утврђивање знања о настанку рељефа Србије, регионалној подели, ерозијама и ерозивним облицима и простирању и одликама Панонске низије.

Задачи часа

Образовни:

- обновити знање о наставним јединицама;
- утврдити начине уписивања географских објеката на нему карту;
- обновити просторни распоред облика у рељефу.

Функционални:

- развијање логичког мишљења;
- развијање вештине сналажења у простору и на географској карти;
- развијање вештине препознавања картографских знакова и дефинисање објеката на географској карти.

Васпитни:

- развијање интересовања и радозналости ученика;
- истаћи значај учења за боље разумевање света око нас;
- развијање љубави и позитивног односа према природи бољим разумевањем њеног функционисања.

Кључни појмови: тектонски покрети, литосферне плоче, ерозије, регије, панонска и планинска рељефна област, Панонско море, лесне заравни, пешчаре, ниске планине, алувијалне равни.

Тип часа: утврђивање.

Метод рада: монолошки, дијалошки, демонстративни, рад на тексту, писмени радови.

Облик рада: фронтални, индивидуални.

Активности наставника: истиче, записује, дели ученицима припремљена питања, одговара на питања, даје упутства, објашњава, мотивише, испитује, оцењује.

Активности ученика: слушају, читају, посматрају, постављају питања, размишљају, записују, дискутују, повезују, закључују, показују.

Наставна средства: карта Србије, нема карта, припремљена питања.

Стандарди: ГЕ 1.1.3, ГЕ 1.4.1, ГЕ 2.1.4, ГЕ 2.2.2, ГЕ 3.4.1.

Корелација: /

МОГУЋИ ТОК ЧАСА

Уводни део часа (5 минута)

- Наставник записује наслов лекције на табли и истиче циљ часа.
- Истиче значај сналажења у простору и на географској карти.
- Дели неме карте.

Главни део часа (35 минута)

Активности наставника:

- наставник дели ученицима папир са питањима за нему карту (Прилог 6);
- док ученици раде нему карту, наставник одговара на питања ученика, помаже им при раду.

Активности ученика:

- слушају излагање и објашњења наставника;
- посматрају објашњења наставника на зидној карти Србије;
- уз помоћ уџбеника и физичко-географске карте Србије решавају питања у немој карти Србије.

Завршни део часа (5 минута)

- Ученици излазе пред зидну карту Србије и показују географске појмове које су учили.
- Наставник мотивише ученике да се јављају и оцењује одговоре, оцене уписује у педагошку свеску.

МОГУЋИ ТОК ЧАСА

Изглед табле

ПОСТАНАК И ТЕРИТОРИЈАЛНИ РАСПОРЕД ГЛАВНИХ РЕЉЕФНИХ ЦЕЛИНА; ПАНОНСКА НИЗИЈА

Питања за нему карту:

1. Уцртај део пловног система Дунав–Мајна–Рајна кроз Србију.
2. Подебљај ток река Тисе и Саве.
  - а) Упиши где се простиру Срем, Банат и Бачка.
  - б) За сваку регију напиши које су границе по странама света.
3. Упиши пешчаре (2) и лесне заравни (5).
4. Упиши планине Војводине и њихове највише врхове.
5. Упиши следеће градове: Нови Сад, Шид, Зрењанин, Сомбор, Сремска Митровица, Суботица, Кикинда, Бачка Паланка, Инђија, Вршац, Апатин, Бечеј, Рума, Панчево.

Материјал за припрему наставника:

- уџбеник Географија за 8. разред;
- приручник.

Белешке о часу:

Прилог 6

Питања за нему карту – Панонска низија

1. Уцртај део пловног система Дунав–Мајна–Рајна кроз Србију.
2. Подебљај ток река Тисе и Саве.
  - а) Упиши где се простиру Срем, Банат и Бачка.
  - б) За сваку регију напиши које су границе по странама света.
3. Упиши пешчаре (2) и лесне заравни (5).
4. Упиши планине Војводине и њихове највише врхове.
5. Упиши следеће градове: Нови Сад, Шид, Зрењанин, Сомбор, Сремска Митровица, Суботица, Кикинда, Бачка Паланка, Инђија, Вршац, Апатин, Бечеј, Рума, Панчево.

ПРИПРЕМА ЗА ИЗВОЂЕЊЕ ЧАСА

Географија, осми разред

Разред: 8/_____

Редни број часа: 7.

Наставна тема: Природне одлике

Наставна јединица: Јужни обод Панонске низије

Циљ часа: представљање одлика, поделе и значаја регије која чини прелаз између низијског и планинског дела Србије.

Задаци часа

Образовни:

- упознати ученике са специфичностима положаја и настанком ове регије;
- представити ученицима поделу регије;
- упознати ученике са разлозима настанка лежишта лигнита.

Функционални:

- развијање вештине уочавање облика у рељефу на географској карти.

Васпитни:

- развијање позитивног односа према раду;
- оспособљавање за самосталан рад;
- развијање поверења у властите способности.

Кључни појмови: Мачва, Поцерина, Подриње, басени лигнита, Доњовеликоморавска котлина, Доњоколубарски басен, Стиг, Браничево.

Тип часа: обрада.

Метод рада: монолошки, дијалошки, демонстративни, рад на тексту.

Облик рада: фронтални, индивидуални.

Активности наставника: поставља питања, истиче, записује, показује, објашњава, описује, води белешке о активностима ученика, оцењује.

Активности ученика: слушају, разговарају, повезују, постављају питања, проналазе тражене појмове, читају, записују, показују на зидној карти Србије.

Наставна средства: карта Србије, приручна наставна средства (примерци лигнита).

Стандарди: ГЕ 1.1.2, ГЕ 1.1.3, ГЕ 2.1.2, ГЕ 2.1.3, ГЕ 2.4.1, ГЕ 3.1.1, ГЕ 3.4.1.

Корелација: биологија (настанак лигнита и нафте).

МОГУЋИ ТОК ЧАСА

Уводни део часа (5 минута)

- Наставник истиче циљ часа и записује назив наставне јединице на табли.
- Наставник поставља питања, а ученици наводе одговоре и показују на зидној карти Србије. *Како се дели Панонска област? Који су делови Панонске низије? Како је настала Панонска низија?*
- Ученици показују на карти стране света и на примеру Фрушке горе описују шта је северно од ње, шта јужно, западно и источно.

Главни део часа (35 минута)

Активности наставника:

- показује на зидној карти Србије границе регије и описује утицај спољашњих сила које су утицале на обликовање рељефа;
- помоћу схематског приказа у уџбенику на 30. страни и река на зидној карти Србије објашњава регионалну поделу регије;
- показују на зидној карти Србије реке: Дрина, Колубара, Велика Морава, Млава и Пек;
- задаје ученицима да пронађу реке на својој карти или на карти у уџбенику на 30. страни;
- описује настанак Мачве – наноси Дрине померили ток Саве према северу;
- описује изглед и положај Поцерине – према северу благо се спушта према Сави;
- описује изглед и положај Доњоколубарског басена – басен лигнита; поставља питање ученицима да ли знају како настаје угља;
- док ученици одговарају на питање, кроз одељење круже парчићи лигнита који илуструју порекло угља (изабрати комаде лигнита у којима се види структура дрвета);
- описује положај Доњовеликоморавског басена – меандри Велике Мораве;
- поставља питање како настају меандри;
- показује на зидној карти Србије Браничево (Млава; налазишта нафте и лигнита) и Стиг (златоносна река);
- води белешке о раду ученика и оцењује одговоре, нарочито оне који су резултат повезивања знања са другим предметима и са раније обрађеним градивом.

Активности ученика:

- слушају излагање наставника и одговарају на његова питања;
- постављају питања о деловима лекције које нису разумели;
- проналазе тражене појмове на својој карти у уџбенику на 30. страни и показују их на зидној карти Србије;
- ученик чита реферат „Стиг и Браничево”;
- записују белешке које наставник пише на табли;
- разговарају о коадима лигнита које гледају и о настанку лежишта лигнита;
- читају схематску поделу регије на 30. страни у књизи;
- јављају се да испричају утиске из неког места које су посетили у овој регији.

МОГУЋИ ТОК ЧАСА

Завршни део часа (5 минута)

- Ученици показују на зидној карти Србије регије Панонске области (Панонска низија и Јужни обод Панонске низије) и пешчаре, лесне заравни и планине у њима.

Изглед табле

ЈУЖНИ ОБОД ПАНОНСКЕ НИЗИЈЕ

Западни део

- Мачва – наноси Дрине
- Поцерица – благо се спушта према Сави
- Доњоколубарски басен – басен лигнита

Источни део

- Доњовеликоморавски басен – меандри Велике Мораве
- Браничево – Млава
- Пек – Стил

Материјал за припрему наставника:

- уџбеник Географија за 8. разред;
- приручник.

Белешке о часу:

ПРИПРЕМА ЗА ИЗВОЂЕЊЕ ЧАСА

Географија, осми разред

Разред: 6 / _____

Редни број часа: 8.

Наставна тема: Природне одлике

Наставна јединица: Планински рељеф – Српско-македонска маса

Циљ часа: усвајање знања о настанку и карактеристикама ове регије.

Задачи часа

Образовни:

- објаснити ученицима специфичности настанка и положаја регије;
- подсетити ученике на врсте ерозије и упознати их са ерозијама које обликују ову регију и са облицима које су створиле у њој.

Функционални:

- повезивање знања стечених у школи с реалним животом;
- усвајање вештине читања географске карте;
- развијање поверења у сопствене способности.

Васпитни:

- развијање интересовања и радозналости ученика;
- развијање позитивног односа према природи.

Кључни појмови: громадне планине, композитна долине Јужне Мораве, Грделичка клисура, Ђавоља варош.

Тип часа: обрада.

Метод рада: монолошки, дијалогски, рад на тексту, демонстративни, писмени радови.

Облик рада: фронтални, индивидуални.

Активности наставника: истиче, записује, подсећа, поставља питања, објашњава, дефинише, показује, описује.

Активности ученика: слушају, посматрају, проналазе, читају, размишљају, одговарају на питања, повезују, разговарају, питају, записују.

Наставна средства: зидна карта Србије.

Стандарди: ГЕ 1.4.1, ГЕ 2.1.2, ГЕ 2.1.3, ГЕ 2.2.2, ГЕ 2.4.1, ГЕ 3.1.1, ГЕ 3.4.1.

Корелација: /

МОГУЋИ ТОК ЧАСА

Уводни део часа (5 минута)

- Истиче циљ часа и записује назив наставне јединице на табли.
- Наставник подсећа ученике на већ обрађено градиво:
  - настанак рељефа Србије
  - регионална подела Србије – на карти Србије издваја регије Планинске области.

Главни део часа (35 минута)

Активности наставника:

- дефинише границе регије и показује их на карти;
- поставља питање о настанку старих громадних планина;
- описује настанак Српско-македонске масе;
- прозива ученике да прво прочитају са карте планине које се налазе са леве стране Јужне Мораве, а након тога и оне са десне стране;
- поставља питања који су облици флувијалне ерозије, које облике флувијалне ерозије су ученици упамтили из претходних лекција;
- описује изглед композитне долине и на основу схеме у уџбенику на 33. страни описује и композитну долину Јужне Мораве;
- показује на карти вулканске облике рељефа;
- представља занимљивост: на обронцима Радан планине у селу Горњи Бачумет полудраго и драго камење може се наћи и поред пута, и то стене и камење од опала, ахата, калцедона, аметиста и јасписа; становници села су њима попличавали путеве, уграђивали су их у темеље кућа и стаја и облагали бунаре њима.

Активности ученика:

- слушају излагање и објашњења наставника;
- посматрају објашњења наставника на зидној карти Србије;
- записују најбитније информације које наставник диктира и/или пише на табли;
- проналазе на својој карти појмове које наставник показује на зидној карти Србије;
- показују на зидној карти Србије географске појмове из лекције;
- ученик чита реферат „Ђавоља варош”;
- размишљају и постављају питања;
- разговарају о специфичности Ђавоље вароши; ученик који је посетио Ђавољу варош прича о својим утисцима;
- схватају појам „композитна долина” на примеру долине Јужне Мораве; ученик који је пролазио кроз неку клисуру описује своје утиске;
- размишљају о лепотама и разноликости домовине.

Завршни део часа (5 минута)

- Наставник чита питања из уџбеника са 33. стране, а ученици се јављају, одговарају на питања и показују положај географских објеката на зидној карти Србије.

МОГУЋИ ТОК ЧАСА

Изглед табле

ПЛАНИНСКИ РЕЉЕФ – СРПСКО-МАКЕДОНСКА МАСА

Границе регије

Планине са западне, леве стране Јужне Мораве: Кукавица, Гољак, Радан, Соколовица, Видојевица, Пасјача и Јастребац

Планине са источне, десне стране Јужне Мораве: Дукат, Рујан, Бесна кобила, Варденик, Чемерник. Острозуб, Руј, Крушевица, Селичевица, Буковик и Ражањ

Композитна долина Јужне Мораве

Вулканске купе – Грот и Облик у близини Врања

Материјал за припрему наставника:

- уџбеник Географија за 8. разред;
- приручник;
- *PowerPoint* презентација „Српско-македонска маса”.

Белешке о часу:
